

ΒΗΜΑΓΑΖΙΝΟ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΜΙΧΑΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ 80

τηλ: 2113657000, email: vimagazino@dolnet.gr, σελ: 16-23, επιφάνεια: 435674

ΡΙΤΣΑΡΝΤ ΦΟΡΝΤ

ΣΥΝΕΤΕΥΞΗ ΣΤΟΝ *Γρηγόρη Μπέκο* ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ *Laura Wilson*

«Ο ΤΡΑΜΠ ΕΙΝΑΙ ΒΛΑΚΑΣ»

Μία ημέρα πριν έρθει στην Αθήνα, ο αμερικανός συγγραφέας και ένας από τους σημαντικότερους εν ζωή πεζογράφους μιλάει στο BHMAGAZINO για το μυθιστόρημά του «Ημέρα ανεξαρτησίας» και για την περιπέτεια της ζωής στη σύγχρονη Αμερική.

→ ΡΙΤΣΑΡΝΤ ΦΟΡΝΤ

Ηταν ένα βράδυ Κυριακής, στη Νέα Ορλεάνη, πριν από μία δεκαετία. Ο Ρίτσαρντ Φορντ και η σύζυγός του, Κριστίνα, περπατούσαν σ' έναν ερημικό δρόμο κοντά στο σπίτι τους. Ξαφνικά, μέσα απ' το πηχτό σκοτάδι, εμφανίστηκε ένας νεαρός που κρατούσε πιστόλι. Τους πλησίασε και τους σημάδεψε, απειλώνοντας να τους σκοτώσει. «Πιστεύω πως ήταν πολύ καλύτερα που δεν οπλοφορούσα εκείνη τη νύχτα και δεν σκότωσα εκείνο το παιδί τελικά – αν και αναμφίβολα θα το είχα πυροβολήσει, αν είχα το όπλο μαζί μου. Ασφαλώς, είναι καθαρή τύχη που δεν μας καθάρισε ο μικρός μπάσταρδος». Ο διάσημος αμερικανός συγγραφέας, όσο κι αν φαντάζει παράξενο ενδεχομένως, είναι υπέρ της λελογοισμένης οπλοκατοχής. Και έχει επιχειρήματα γι' αυτό. Και ξέρει πάρα πολύ καλά πως αν, υπό διαφορετικές συνθήκες, είχε τραβήξει τότε τη σκανδάλη, «θα τερμάτιζα τη ζωή εκείνου στα 16, και θα κατέσπερα τη δική μου στα 62».

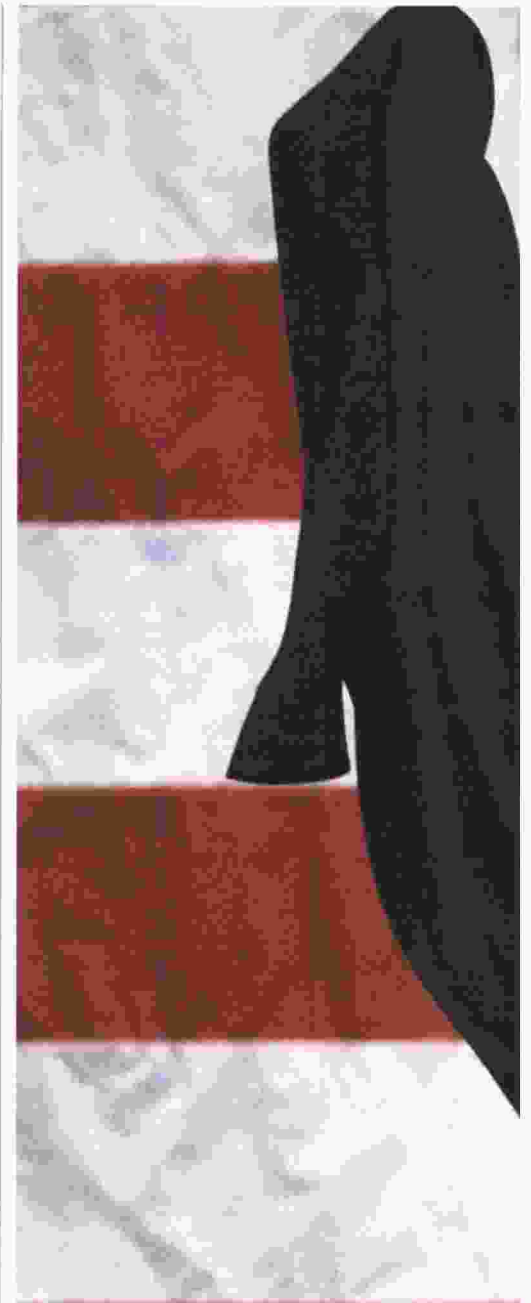
Βέβαια, οι δύο τελευταίες φράσεις θα μπορούσαν να αποτελέσουν την αρχή ενός διηγήματος ή ενός μυθιστορήματος που δεν έχει γράψει ακόμη. Θα μπορούσε, σε μια παράλληλη δημιουργική διάσταση, να γεμίσει το κενό αυτού-που-δεν-συνέβη με παλλόμενες λέξεις, να σκαρφιστεί μια ιστορία και να συναρπάσει. Γιατί αυτός είναι ο Ρίτσαρντ Φορντ: ένας από τους σημαντικότερους πεζογράφους της εποχής μας, ένας καλλιτέχνης της αγγλικής γλώσσας, στον οποίο όμως δεν αρέσουν τα πολλά λόγια, ο δημιουργός ενός λογοτεχνικού πολυεργαλείου που ακούει στο ονοματεπώνυμο «Φρανκ Μπίσκομπ». Ο τελευταίος – για την ακρίβεια η «φωνή» του τελευταίου – πρωταγωνιστεί στα τρία σπουδαία μυθιστορήματα («Ο αθλητικογράφος», «Ημέρα ανεξαρτησίας», «Η χώρα, όπως είναι») που καθιέρωσαν τον Ρίτσαρντ Φορντ και εδραίωσαν τη φήμη του. Ο ίδιος, λίγες ημέρες προτού έλθει στη χώρα μας, σήκωσε το ακουστικό του σταθερού τηλεφώνου από το μικρό διαμέρισμά του στη Νέα Υόρκη και είχε μια απρόβλεπτη (μα και εγκάρδια) συνομιλία με το BHMAGAZINO. «Helloo, there!» ακούστηκε η φωνή του. Στην άλλη όχθη του Ατλαντικού η ώρα ήταν 10 το πρωί. Στην Ελλάδα, που αύριο Δευτέρα 10 Οκτωβρίου θα τον υποδεχθεί για πρώτη φορά, 5 το απόγευμα.

Μου το είχατε πει, κύριε Φορντ. Με την πρώτη ευκαιρία, θα επισκεπτόσασταν την Ελλάδα. Και το κάνατε... «Ναι, μερικές φορές λες ότι θα κάνεις κάτι και τελικά το κάνεις. Συμβαίνει κι αυτό, αλλά δεν συμβαίνει

**«Ο ΤΡΑΜΠ ΕΙΝΑΙ
ΒΛΑΚΑΣ. ΚΑΙ ΝΟΜΙΖΩ
ΟΤΙ Η ΚΥΡΙΑ ΚΛΙΝΤΟΝ
ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥ ΕΞΥΠΝΗ.
ΘΑ ΤΗΝ ΨΗΦΙΣΟΥΜΕ
ΟΛΟΙ ΟΙ ΝΟΥΝΕΧΕΙΣ
ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ, ΓΙΑΤΙ
ΔΕΝ ΘΕΛΟΥΜΕ
Ο ΑΛΛΟΣ ΝΑ ΓΙΝΕΙ
ΠΡΟΕΔΡΟΣ. ΔΕΝ ΘΑ
ΑΦΑΝΙΣΤΕΙ ΤΟ ΣΥΜΠΑΝ
ΑΝ ΓΙΝΕΙ ΤΕΛΙΚΑ,
ΑΠΛΩΣ ΘΑ ΕΧΟΥΜΕ
ΧΑΣΕΙ ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ
ΕΥΚΑΙΡΙΑ»**

πάντοτε. Πρέπει, πάντως, να σας πω ότι η γυναίκα μου κι εγώ είμαστε ενθουσιασμένοι που ερχόμαστε στην Ελλάδα».

Για ποια πράγματα σκοπεύετε να μιλήσετε εδώ; «Σκοπεύω να μιλήσω για τη μνήμη. Είναι μια έννοια που εγκαταστάθηκε για τα καλά στο μυαλό μου το τελευταίο διάστημα που έγραφα συστηματικά. Τα τελευταία χρόνια έχω διαβάσει και πολλά απομνημονεύματα άλλων. Συμπτωματικά, ό,τι διδάσκω τούτη την εποχή στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια περιστρέφεται γύρω από τη μνήμη. Θεώρησα ενδιαφέρον να συγκεντρώσω τις σκέψεις μου πάνω στο ζήτημα».

Θα επεκταθείτε στη μνήμη όπως συμπεκνώνεται και φτάνει στο σήμερα και μέσα από τη μελέτη της αρχαίας ελληνικής γραμματείας; «Ακριβώς επειδή έρχομαι στην Αθήνα, ανέφερα σε διάφορες κλασικές πηγές της αρχαίας ελληνικής γραμματείας για να εντοπίσω ιδέες που παραμένουν πρωιότητες. Δεν θα το εξαντλήσω το ζήτημα, προφανώς, δεν γίνεται. Θα μοιρασιώ, όμως, κάποιες θεμελιώδεις και κάποιες καθαρά προσωπικές σκέψεις για τη λειτουργία της μνήμης, ένα πεδίο που με ενδιαφέρει πάρα πολύ».

Εμμονικά, θα έλεγα. Ενώ ό,τι ο προβληματισμός για τη μνήμη διαπερνά

όλο το έργο σας. Ξαναδιάβασα την πρόσφατη ελληνική έκδοση του μυθιστορηματός σας «Ημέρα ανεξαρτησίας» και έπεσα πάνω στο εξής: «Πιστευα ανέκαθεν, όπως οι αρχαίοι Έλληνες, ότι τα πιο σημαντικά γεγονότα της ζωής μας είναι σωματικής υφής». Όμως ο Φρανκ Μπάσκομπ σχολιάζει (ενίοτε δηκτικά) και τους σύγχρονους Ελληνοαμερικανούς. Δεν ξέρω, έχετε κάτι συγκεκριμένο στο μυαλό σας ερχόμενος εδώ; «Οχι!».

Ευτυχώς! «Καταλαβαίνω τι εννοείτε. Αλλά δεν βασίζομαι στα στερεότυπα ούτε σε ό,τι μπορεί να θεωρείται ευρέως αποδεκτό για

τους Έλληνες και τη χώρα τους. Ασφαλώς περιλαμβάνω και Ελληνοαμερικανούς στα βιβλία μου, ως χαρακτήρες. Έχω κάποια γνώση της αρχαίας ελληνικής σκέψης και έχω διαβάσει κάποια ελληνικά μυθιστορήματα από μετάφραση. Αυτό, όμως, που νομίζω ότι έχει αξία είναι να έλθω αποδεχόμενος το γεγονός ότι στην πραγματικότητα δεν έχω ιδέα. Θα ήταν ίσως εύκολο να προυποθέσω διάφορα, ότι ξέρω κάτι λχ για την ελληνική κουλτούρα ή για τη σύγχρονη Ελλάδα. Αν και πρέπει να σας πω ότι βλέπω με αγωνία στις ειδήσεις τους ανθρώπους που ξεβράζονται καθημερινά στις ακτές σας. Σε κάθε περίπτωση, είναι καλύτερο να έλθω με το μυαλό ανοιχτό».

Η «Ημέρα ανεξαρτησίας» (1995) είναι το μόνο βιβλίο που έχει αποσπάσει συγχρόνως τόσο το Βραβείο Πούλιτζερ όσο και το σημαντικό Βραβείο Φώκνερ. Αρκούν αυτά, νομίζω, για να το χαρακτηρίσει κανείς ένα Μεγάλο Αμερικανικό Μυθιστόρημα. «Ηθελα πράγματι να γράψω ένα Μεγάλο Αμερικανικό Μυθιστόρημα και η “Ημέρα ανεξαρτησίας” είναι ένα τέτοιο βιβλίο, κατά την άποψή μου».

Συμφωνούμε. Πλιν όμως, εγώ δεν θα μπορούσα να ορίσω τι είναι το Μεγάλο Αμερικανικό Μυθιστόρημα. Εσείς μπορείτε; «Οχι. Θέλω να πω μ’ αυτό ότι τα μυθι- →

ΒΗΜΑΜΑΓΑΖΙΝΟ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΜΙΧΑΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ 80

→ ΡΠΣΑΡΝΤ ΦΟΡΝΤ

σορήματα εν γένει δεν έχουν συγκεκριμένα πρότυπα. Μολονότι, από μια ιστορική σκοπιά, μπορεί κανείς να μιλήσει για τις αλλαγές στη δομή των έργων της μυθοπλασίας, σημασία έχει πώς το βλέπει και τι θέλει να επιτύχει ο συγγραφέας κάθε φορά. Του αρκεί μόνο ένα ρεαλιστικό έργο; Τότε όταν διαβάζουμε τη λέξη “δέντρο” καλούμαστε να σκεφτούμε απλώς ένα δέντρο. Μήπως θέλει μονάχα ένα μυθιστόρημα ιδεών; Ή μήπως θέλει, εν τέλει, ένα μυθιστόρημα που θα συνταφιάζει τη σοβαρότητα και την ελαφρότητα, με έναν τέτοιον τρόπο ώστε η φόρμα του να επιρρέπει και στις σημαντικές ιδέες να περάσουν μέσα στο κείμενο και να διευκολύνει τους αναγνώστες να διαβάσουν κάτι οικείο και αναγνωρίσιμο, κάτι δηλαδή που θα νιώσουν ότι τους αφορά; Έχω την αίσθηση ότι κατάφερα το τρίτο με την “Ημέρα ανεξαρτησίας”».

Με τον Φρανκ, έναν ήρωα που ενσαρκώνει τον american everyman, έναν λευκό άνδρα της μεσοκλάσης τάξης που ήθελε να γίνει συγγραφέας αλλά κατέληξε να εργάζεται ως μεσίτης ακινήτων στην ανατολική ακτή των ΗΠΑ, δεν ταυτίζεστε ακριβώς (εσείς λέτε ότι δεν ταυτίζεστε καθόλου), παρά το γεγονός ότι «συμπορεύεστε» για δεκαετίες. Δεν τον βλέπετε ως άνθρωπο αλλά «ως έναν διαμεσολαβητή καμωμένο από γλώσσα». Τι σημαίνει αυτό; «Πρέπει πάντοτε κανείς να ξεκινά με μια παραδοχή: οι άνθρωποι είναι άνθρωποι. Εσείς κι εγώ μπορούμε να συναντηθούμε, να συζητήσουμε, να αγγίξουμε ο ένας τον άλλο, είμαστε ανθρώπινα όντα. Τα μυθιστορήματα δεν είναι. Τα μυθιστορήματα είναι τεχνουργήματα. Και είναι καμωμένα από γλώσσα. Κι αν εγώ θέλω, ως δημιουργός ενός χαρακτήρα καμωμένου από γλώσσα, να είμαι όσο το δυνατόν πιο ευέλικτος και επινοητικός μαζί του, να βλέπω τις λεπτές διαφορές και τις πιθανές εκτιλήξεις, και να έχω στο μυαλό μου ότι ο χαρακτήρας πρέπει να μοιάζει ή να παραπέμπει σ' ένα ανθρώπινο όν, τότε θα πρέπει ακριβώς να πείσω τον εαυτό μου ότι ασχολούμαι με κάτι που δεν είναι άνθρωπος».

Το θεωρείτε, δηλαδή, απαραίτητη προϋπόθεση και παραδοχή για να προχωρήσετε; «Ναι, γιατί μετά θα πρέπει, καθώς γράφω, να λειάνω τις γωνίες αυτού του “ανθρώπου”, όπως θα έκανα λ.χ. με τον θείο μου. Κι αν όντως έγραφα για τον θείο μου, θα υπήρχαν πράγματα τα οποία θα αδυνατούσα να πω, επειδή μπορεί να μην του άρεσαν καθόλου. Από τη στιγμή, όμως,

που γράφω για τον Φρανκ Μπάσκομπ, μια ύπαρξη κατασκευασμένη από ετερόκλητα κομμάτια, μπορώ να είμαι όσο χρήσιμος, ερεθιστικός και προκλητικός για τον αναγνώστη μπορώ να είμαι. Γι' αυτό η σύνδεσή μου με τον Φρανκ Μπάσκομπ δεν έχει τα χαρακτηριστικά μιας ανθρώπινης σχέσης».

Υποψιάζομαι ότι ο Φρανκ είναι τόσο αγαπητός επειδή έχει έναν γλυκό τρόπο να υπενθυμίζει στους αναγνώστες ότι οι άνθρωποι είναι σε μεγάλο βαθμό οι ήττες τους... «Δεν θα συμφωνήσω πλήρως μαζί σας. Βέβαια, αυτό που μου αναφέρετε λέει

**«ΟΤΑΝ ΠΕΘΑΝΕ ΑΠΟ
ΚΑΡΔΙΑΚΗ ΠΡΟΣΒΟΛΗ
Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΜΟΥ,
ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΑ ΜΑΤΙΑ
ΜΟΥ, ΟΤΑΝ ΗΜΟΥΝ
16 ΕΤΩΝ, ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ
ΚΛΑΨΩ. ΑΥΤΟ ΛΕΕΙ
Η ΚΟΙΝΗ ΛΟΓΙΚΗ.
ΣΑΣ ΛΕΩ, ΟΜΩΣ,
ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΚΛΑΨΑ»**

περισσότερα για το πώς εσείς διαβάσατε τα βιβλία, μου λέει περισσότερα για εσάς τον ίδιο και αυτό είναι ενδιαφέρον. Ασφαλώς και η ζωή του Φρανκ έχει ήττες, όπως έχει η δική μου και η δική σας, αλλά το γεγονός ότι τις αναγνωρίζει σημαίνει ότι κατά κάποιον τρόπο έχει και τον έλεγχό τους, ότι αναδέχεται την ευθύνη για όσα ενδεχομένως συνιστούν τις ήττες του στη ζωή. Αυτό δεν είναι και λίγο».

Υποψιάζομαι επίσης ότι ο Φρανκ συναρπάζει (και μιλώ εδώ για τους ευρωπαίους αναγνώστες περισσότερο) επειδή είναι

ένας μελαγχολικός τύπος, με πλούσιο συναισθηματικό κόσμο αν και λίγο στατικός με τον δικό του στοχαστικό τρόπο, σε σχέση πάντα με την κοινωνία (και την κουλτούρα) μέσα στην οποία ζει, όπου η δράση, η αισιοδοξία και το κυνήγι της ευτυχίας, αν θέλετε, είναι και λίγο ιδεολογία... Είναι δίκαιο να τον κοπιάει κανείς από μια τέτοια σκοπιά; «Σίγουρα δεν είναι άδικο, αν μου επιτρέπετε να το αντιστρέψω λίγο. Νομίζω, πάντως, ότι ο Φρανκ δεν είναι στατικός, όπως λέτε, γιατί πιστεύω ότι η ίδια η γλώσσα είναι δράση, γιατί ο Φρανκ δεν είναι μόνο ένα δημιούργημα της γλώσ-

σας αλλά και ένας επινοημένος χαρακτήρας που χρησιμοποιεί τη γλώσσα του, και, από τη στιγμή που περιγράφει τη συμπεριφορά των άλλων ανθρώπων γύρω του, δεν είναι στατικός εκ των πραγμάτων».

Ασφαλώς δεν είναι στατικός. Δεν θα μπορούσε να είναι «στατικός»... «Ναι, γιατί η γλώσσα της λογοτεχνίας δεν είναι τίποτε άλλο παρά αξίες εν δράσει. Επομένως, υπό αυτή την έννοια, ποτέ δεν θεώρησα τον Φρανκ στατικό. Η αισιοδοξία είναι και γι' αυτόν ιδεολογία, επίσης, μια ιδεολογία που τον κινητοποιεί και την οποία κυνηγεί

συνεχώς. Και το γεγονός πως είναι σε θέση να αφηγηθεί τη δική του ζωή αλλά και τις ζωές των άλλων αποδεικνύει ότι διαπνέεται από έναν θεμελιώδη οπτιμισμό. Γιατί; Γιατί όταν αφηγείται όλα τα παραπάνω το κάνει επειδή είναι αρκετά αισιόδοξος πως κάποιος θα τον ακούσει, και πως αυτά που λέει μπορεί να φανούν χρήσιμα σε κάποιον συνάνθρωπό του».

Η ανθρώπινη ζωή είναι χαοτική. Και η λογοτεχνία έρχεται να της δώσει ένα σχήμα, ένα πλαίσιο. Έχω στο μυαλό μου μια δική σας φράση (νομίζω βαρύνουσα στον →

ΒΗΜΑGAZINO, Διεύθυνση: Μιχαλακοπούλου 80

→ ΡΙΤΣΑΡΝΤ ΦΟΡΝΤ

τρόπο με τον οποίο εργάζεστε) που είναι «οι συνέπειες των γεγονότων». Τι λέτε; «Κακά τα ψέμματα, ζούμε τις ζωές μας και πορευόμαστε μέσα στον κόσμο, βασισμένοι στις προσδοκίες που έχουμε και στην κοινή λογική. Για να το πω τελείως καταχρηστικά: αν πλησιάζεις πολύ το δάχτυλό σου στη φωτιά, θα το κάψεις. Αυτό είναι η κοινή λογική, αυτή μαθαίνουν πρώτα τα μωρά. Όσο όμως οι ζωές μας προχωρούν και μεγαλώνουμε, οι συνέπειες της συμπεριφοράς μας γίνονται όλο και πιο περίπλοκες».

Πώς το εννοείτε αυτό; «Θα σας δώσω ένα προσωπικό παράδειγμα. Όταν πέθανε από καρδιακή προσβολή ο πατέρας μου, μπροστά στα μάτια μου, όταν ήμουν 16 ετών, έπρεπε να κλάψω. Αυτό λέει η κοινή λογική. Σας λέω, όμως, ότι δεν έκλαψα. Μέχρι σήμερα, μπορώ να σας πω δέκα λόγους για τους οποίους δεν έκλαψα και πιθανότητα κανένας από αυτούς δεν είναι ακριβής. Αυτό το κενό έρχεται να γεμίσει η πανουργία της λογοτεχνίας, τότε αρχίζει να ενορχηστρώνει τα πράγματα και να τα κάνει σημαντικά. Διότι έρχεται και σου λέει: “Οκ, δεν έκλαψες για τον θάνατο του πατέρα σου, μίλα γι’ αυτό!”. Και εσύ λες στη λογοτεχνία: “Οκ, θα μιλήσω, θα γράψω μια ιστορία γι’ αυτό”».

Η «Ημέρα ανεξαρτησίας» είναι, εν πολλοίς, και ένα βιβλίο για τη σχέση πατέρα και γιου. Αναρωτιέμαι, δεν σκεφτήκατε ποτέ να γίνετε πατέρας; «Οχι, όχι στα σοβαρά, ποτέ. Και πρέπει να ομολογήσω ότι δεν μου αρέσουν και πάρα πολύ τα παιδιά. Μάλιστα στη σύζυγό μου αρέσουν ακόμη λιγότερο απ’ ό,τι σε μένα. Όταν ήμασταν νέοι, την τυπική περίοδο που κάθε ζευγάρι αποφασίζει να κάνει παιδιά, εμείς ήμασταν τόσο πολύ απορροφημένοι από τις δουλειές και τα ενδιαφέροντά μας, ώστε δεν πιστεύαμε στ’ αλήθεια πως θα μπορούσαμε να φροντίσουμε και να προσέξουμε ένα παιδί όπως θα έπρεπε. Στην πραγματικότητα, δεν ετέθη καν το ζήτημα, ποτέ δεν μας απασχόλησε, ποτέ δεν συζητήσαμε γι’ αυτό».

Δεν υπήρξε ποτέ κάποια οικογενειακή συζήτηση; «Οχι. Η μητέρα μου λ.χ. ποτέ δεν γύρισε να μου πει: “Ρίτσαρντ, τι θα γίνει, πότε θα κάνετε ένα παιδί εσύ και η Κριστίνα, πότε θα κάνετε οικογένεια;”. Κανείς ποτέ δεν μας το είπε. Και νομίζω πως αυτό συνέβη επειδή απλώς οι ζωές μας δεν το απέπνεαν αυτό, ήμασταν δοσμένοι σε άλλα πράγματα και η έλευση ενός παιδιού στη ζωή μας – από άποψη χρόνου, χρημάτων

Το μυθιστόρημα του Ρίτσαρντ Φορντ «Ημέρα ανεξαρτησίας» κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Πατάκη σε μετάφραση Θωμά Σκόσση.

αλλά και μιας σταθερότητας που ποτέ δεν είχαμε, μιας και όποτε εμφανιζόταν μια ενδιαφέρουσα ευκαιρία, την κοπανούσαμε για άλλες πολιτείες – δεν θα ταίριαζε στη δική μας ζωή. Ένα παιδί πρέπει να μεγαλώνει σε ένα περιβάλλον σταθερό, προβλέψιμο, ασφαλές και εμείς ήμασταν επαρκώς συνειδητοποιημένοι ώστε να μη φέρουμε αστόχαστα ένα παιδί στον κόσμο για να το χωρέσουμε σώνει και καλά στον δικό μας».

Αληθεύει ότι κάποτε ψάχνατε να βρείτε το μέρος όπου θα ταφείτε μελλοντικά; «Ναι, ήταν κάτι που προέκυψε πριν από περίπου μια δεκαετία. Κοιτάτε, εγώ είμαι σήμερα 72 ετών. Η Κριστίνα είναι 70 ετών. Συγκεκριμένα, επικράτησε μια σύγχυση όταν πέθανε και η μητέρα μου. Μπορείτε να το φανταστείτε. Ποιος θα ταφεί πού. Και εμάς ποιος θα μας θάψει από τη στιγμή που ξέρουμε ότι δεν υπάρχουν παιδιά να το φροντίσουν; Τότε, λοιπόν, πήραμε την απόφασή μας και, πρέπει να σας πω, ότι νιώθω πολύ καλά με αυτή, νομίζω ότι έσωσα κάποιον από μια φρικιά ημέρα».

Σε ποια επιλογή «τελευταίας κατοικίας» καταλήξατε; «Πιστεύω πως είμαστε αρκετά ικανοποιημένοι που θα ταφούμε κάπου κοντά στο Νιου Τζέρσεϊ όπου ζούμε, όπου ζει μ’ έναν τρόπο και ο Φρανκ Μπάσκομπ. Είμαι σίγουρος ότι θυμάστε την αρχή του “Αθλητικογράφου”, εκείνη τη σκηνή με τον πρωταγωνιστή στο κρεβάτι του, στο σπίτι του που είναι δίπλα σε ένα νεκροταφείο, νωρίς το πρωί, να ακούει τα μοιρολόγια των ανθρώπων. Αυτό το νεκροταφείο θα είναι η τελευταία μας κατοικία».

Διάβασα το τελευταίο κείμενό σας στους «Financial Times» για το «περίπλοκο» και «επικίνδυνο» ζήτημα της οπλοκατοχής στις Ηνωμένες Πολιτείες. Αποφασίσατε, εν τέλει, να μη δώσετε μια διάλεξη σ’ ένα ακαδημαϊκό ίδρυμα του Τέξας που σας προσκάλεσε, όταν πληροφορηθήκατε ότι η Πολιτεία επέτρεψε νομικά στους φοιτητές άνω των 21 ετών να διατηρούν όπλο ακόμη και μέσα στους εκπαιδευτικούς χώρους. Μήπως θα ήταν καλύτερο να πάτε εκεί και να προσπαθήσετε να εξηγήσετε ορισμένα πράγματα; «Έχετε δικιο που με ρωτάτε. Και η αλήθεια είναι ότι διερωτήθηκα αρκετά γι’ αυτό. Θα ήταν όντως καλύτερο να πάω εκεί και να μιλήσω ή όχι; Ο,τι κι αν έλεγα, πάντως, θα το έλεγα μέσα σ’ ένα πολιτικό κλίμα εξαιρετικά φορτισμένο και φανατισμένο. Το να υπερασπίζεσαι μια μέση λύση, τούτη την εποχή, είναι σαν να υπερασπίζεσαι το κενό. Αυτοί που είναι υπέρ της οπλοκατοχής συγκροτούν τη μία πλευρά, αυτοί που είναι κατά της οπλοκατοχής, την άλλη. Καμία πλευρά, όμως, δεν ακούει την άλλη όταν μιλάει».

Αυτό ισχύει όλο και συχνότερα, για πολλά θέματα και μάλιστα διεθνώς... «Αποφάσισα, λοιπόν, ότι θα ήταν καλύτερο για μένα να μη σπαταλήσω τον χρόνο μου και ότι οι λέξεις που έγραψα θα μιλούσαν καλύτερα εκ μέρους μου. Σκέφτηκα ότι θα ήταν προτιμότερο να διαμαρτυρηθώ με το να μην εμφανιστώ καν σε εκείνη την εκδήλωση. Μπορεί κάποιος να διαφωνήσει με τη στάση μου, να πει ότι δεν ήταν η ενδεδειγμένη, αλλά αυτό έκανα».

Στο ίδιο κείμενο γράφετε πως «είμαι συγγραφέας, η ενουναίσθηση είναι η δουλειά μου». Στο ευχαριστήριο μήνυμά σας, όταν το 2015 λάβατε το Athens Prize for Literature για τον «Καναδά», τι συνδέσατε ευθέως με τη φαντασία. Τι είναι όμως η ενουναίσθηση, εν πάση περιπτώσει; Είναι κάτι απλό; Το να προσπαθού-

με λ.χ. να μπορούμε στη θέση ενός άλλου; Ακόμη κι ενός βιαστή ανηλικού ή ενός αδίστακτου εγκληματία; «Κοιτάτε, όταν προσπαθώ να φανταστώ κάτι που δεν είμαι, νιώθω υποχρεωμένος να έχω όσο περισσότερη ενσυναίσθηση μπορώ, γιατί αυτό το είδος της κατανόησης είναι που επιτρέπει σε περισσότερες δυνατότητες να αναδυθούν και να απλωθούν μπροστά μου. Αν δεν έχω αρκετή ενσυναίσθηση, ένα μεγάλο μέρος αυτών των δυνατοτήτων χάνεται, καταστρέφεται. Συλλογίζομαι συχνά μια φράση και την κλωθογυρίζω ακατάπαυστα στο μυαλό μου: “Η καλή λογοτεχνία προκύπτει από έναν εγκληματία που κάνει κάτι αληθινό”».

Πώς προσδιορίζετε το «αληθινό»; «Λέω στον εαυτό μου, ωραία, εδώ είναι ο εγκληματίας, ενώπιόν σου, είναι ο ίδιος ο Σατανάς, μπορεί να έχει ακόμη και την όψη του Σατανά, και κάνει φρικτά πράγματα. Όμως αυτά τα φρικτά πράγματα αρχίζουν να γίνονται πιο ενδιαφέροντα και να μας αφορούν όταν μαζί με αυτά – ή εξαιτίας αυτών – συντελούνται ή λέγονται πράγματα που είναι αληθινά. Σκεφτείτε λ.χ. τον Ιάγο στον “Οθέλλο” του Σαίξπηρ. Τα αφτιά μας τεντώνονται από μόνα τους όταν συμβαίνει αυτό, λέμε ναι, είναι κακούργος, αλλά μόλις ειπεί κάτι που είναι αλήθεια. Και όταν συμβαίνει αυτή η αναπίδηση στον ανθρώπινο εγκέφαλο, η αντίληψη του αναγνώστη πλαταίνεται».

Το ντιμπέιτ Κλίντον - Τραμπ, των υποψηφίων προέδρων των ΗΠΑ, το παρακολουθήσατε; «Ασφαλώς. Και με μεγάλη προσοχή. Κοιτάτε, ο Τραμπ είναι βλάκας. Και νομίζω ότι η κυρία Κλίντον είναι πολύ έξυπνη. Φαίνεται συνεπής. Εννοώ πως ό,τι κι αν λέει, για το ΝΑΤΟ, την κοινωνική πρόνοια, τη μεταχείριση των γυναικών, τον πυρηνικό αφοπλισμό, το Ιράν, έχουν όλα μια συνοχή, ασχέτως αν σε μένα ακούγονται όλα ίδια. Δεν ξέρω αν είναι καλό ή κακό αυτό. Αλλά η εκστρατεία της εμπνέει. Βέβαια, είναι τόσο πολύ ανώτερη από τον άλλο, και αυτό μετράει, εν προκειμένω».

Τι θα γινόταν αν ο υποψήφιος των Ρεπουμπλικανών ήταν πιο σοβαρός; «Αν είχε απέναντί της έναν υποψήφιο των Ρεπουμπλικανών στοιχειωδώς σοβαρό και ρεαλιστή, πιθανότατα να μην κέρδιζε τη μάχη. Αλλά θα την ψηφίσουμε όλοι οι νουνεχείς Αμερικανοί γιατί δεν θέλουμε ο άλλος να γίνει πρόεδρος. Δεν θα αφανιστεί το Σύμπαν αν γίνει τελικά, απλώς θα έχουμε χάσει μια μεγάλη ευκαιρία. Ο άλλος είναι βλάκας».

«ΔΕΝ ΣΚΕΦΤΗΚΑ ΠΟΤΕ ΣΤΑ ΣΟΒΑΡΑ ΝΑ ΓΙΝΩ ΠΑΤΕΡΑΣ. ΚΑΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΟΜΟΛΟΓΗΣΩ ΟΤΙ ΔΕΝ ΜΟΥ ΑΡΕΣΟΥΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ. ΜΑΛΙΣΤΑ, ΣΤΗ ΣΥΖΥΓΟ ΜΟΥ ΑΡΕΣΟΥΝ ΑΚΟΜΗ ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΑΠΟ Ο,ΤΙ ΣΕ ΜΕΝΑ»

Επιμένετε, βλέπω... «Κοιτάτε, αν ο Τραμπ εκλεγεί πρόεδρος, όλοι οι θεσμοί της διακυβέρνησης θα καταρρεύσουν γύρω του και αυτό θα γίνει με τόσους διαφορετικούς τρόπους που θα αναγκαστεί να ξεχάσει όλες αυτές τις παλαβομάρες που ξεστομίζει. Γιατί οι θεσμοί της εξουσίας δεν θα του επιτρέψουν να τα κάνει».

Τι εννοείτε «δεν θα του επιτρέψουν»; **Πώς γίνεται να μην επιτρέπεται κάτι στον πρόεδρο των ΗΠΑ από τους θεσμούς των ΗΠΑ;** «Οι στρατηγοί λ.χ. δεν θα τον αφήσουν να έχει λόγο πάνω στα πυρηνικά, ούτε κατά διάνοια. Κανείς λ.χ. δεν πρόκειται να αποδεχθεί αυτό το τείχος στα σύνορα με το Μεξικό που θέλει να χτίσει. Θα πιηθεί συντριπτικά από την πρώτη ημέρα που θα πατήσει το πόδι του στον Λευκό Οίκο. Θα εξακολουθεί να λέει όλες αυτές τις γελοιότητες και τίποτα δεν θα συμβαίνει. Το ξαναλέω, έχουμε μπροστά μας μια μεγάλη ευκαιρία και δεν πρέπει να τη χάσουμε».

Σας άκουσα επίσης σ' ένα τηλεοπτικό δίκτυο της Λουιζιάνα να λέτε πως οι Αμερικανοί «έχουν την πολιτική που τους αξίζει»... «Ε, ναι, δεν διαφωνεί κανείς μ' αυτό».

Ετσι λέτε; Γιατί; «Γιατί είμαστε ελεύθεροι σε τούτο τον τόπο. Μπορούμε να ψηφίσουμε όποιοι θέλουμε. Κι αν είμαστε ακούγτως αδιάφοροι για την πολιτική μας ζωή ώστε να αφήσουμε τα μεγάλα οικονομικά συμφέροντα και τους διεφθαρμένους πολιτικούς και τους πάσης φύσεως δημαγωγούς να πάρουν μέσα απ' τα χέρια μας την ελευθερία μας, τότε το λάθος είναι όλο δικό μας. Και αυτό ακριβώς συμβαίνει σήμερα...».

Θίξατε και τον ρόλο που έχει ένας συγγραφέας στις ΗΠΑ... «Είπα ότι δεν έχει καν ρόλο».

Ναι, το ίδιο λέμε. Αλλά αυτό τι λέει για την κοινωνία στην οποία ζείτε; «Οι συγγραφείς στην Αμερική έχουμε απόψεις, και ωραίες απόψεις, αλλά κανείς δεν ενδιαφέρεται γι' αυτές. Όπως ξέρετε καλά, γράφω για την πολιτική και στα μυθιστορήματά μου και αρκετά συχνά σε ευρωπαϊκά έντυπα. Πείτε μου, όμως, κάτι, έχετε δει ποτέ τον Ντιον Ντελίλο, τον πιο ευστοχο πολιτικό παρατηρητή που διαθέτουμε, να αρθρογραφεί στους “New York Times”; Όχι. Τον έχετε δει ποτέ στις ειδήσεις να λέει τη γνώμη του;».

Όχι. «Ακριβώς. Αυτό συμβαίνει επειδή εδώ, στις ΗΠΑ, το πεδίο της πολιτικής και της δημόσιας σφαίρας έχει μετατραπεί σε ένα οικόπεδο κακοποιών, όπου πρόην παραγοντισκοί και λομπιστες φλυαρούν ακατάσχετα για το τι θα έπρεπε να συμβαίνει και τι όχι στη χώρα. Κανείς δεν δίνει δεκάρα για μας. Αυτό είναι όλο».

Σας ευχαριστώ γι' αυτή τη συζήτηση, κύριε Φορντ. «Εγώ σας ευχαριστώ». ●

Αύριο Δευτέρα 10 Οκτωβρίου, στις 7 μ.μ., ο Ρίτσαρντ Φορντ θα δώσει μια ομιλία στο πλαίσιο της καθιερωμένης σειράς διαλέξεων «Κίμων Φράιερ» του Αμερικανικού Κολλεγίου Ελλάδος, στον πολυχώρο της Μουσικής Βιβλιοθήκης του Συλλόγου Οι Φίλοι της Μουσικής (Βασ. Σοφίας & Κόκκαλη, Αθήνα). Την Τετάρτη 12 Οκτωβρίου, στις 7 μ.μ., ο αμερικανός συγγραφέας θα δώσει μια διάλεξη στην Bissell Library του American College of Thessaloniki (Βασιλείου Σεβενίδων 17, Πιλαία Χορνιάμς).